

ETT FÖRBUD MOT KÄRNVAPEN - SVENSKA LÄKARE MOT KÄRNVAPENS ROLL OCH MEDVERKAN

Ett historiskt förbud mot kärnvapen antogs på FN:s högkvarter 7 juli 2017. Drivande i detta arbete var civilsamhället, koordinerat av ICAN sedermera Nobelpristagare och en grupp stater. Svenska Läkare mot Kärnvapen har genom sin styrelsepost i ICAN varit involverat i processen sedan start och med detta dokument vill vi beskriva vår roll och bidrag till när demokratin kom till kärnvapenedrustningen.

Alltsedan den internationella läkarrörelsen mot kärnvapen (International Physicians for the Prevention of Nuclear War – IPPNW) lanserade International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, ICAN, 2007 har vi i Svenska Läkare mot Kärnvapen varit engagerade i kampanjen. Syftet med kampanjen var att starta en gräsrotsrörelse liknande den som var med och förbjöd antipersonella minor 1997, International Campaign to Ban Landmines vilka sedermera fick Nobels Fredspris för detta arbete.

Målet för ICAN var tydligt, en konvention som förbjuder kärnvapen. Svenska Läkare mot Kärnvapen satt tidigt med i vad som då hette International Working Group. En läkarmedlem gick upp på nätterna och var med på Skypemöten som koordinerades från Australien där kampanjen drevs i början.

Det främsta verktyget var Model Nuclear Weapons Convention, en utförlig bok som Svenska Läkare mot Kärnvapen var med och finansierade där det grundligt redogjordes för hur en kärnvapenkonvention kunde se ut och vilka mekanismer som kunde verifiera åtföljande. Vi använde denna flitigt såväl nationellt som internationellt för att visa skeptiker att det faktiskt går att skapa en konvention som förbjuder kärnvapen.

Efter en tid visade kärnvapenstaterna med all önskvärd tydlighet att de inte hade för avsikt att sätta sig vid något förhandlingsbord och/eller acceptera en konvention skriven av civilsamhället. ICAN började istället verka för att icke-kärnvapenstater skulle kunna förhandla fram en sådan konvention, utan kärnvapenstaterna. Sedan 2012 har Svenska Läkare mot Kärnvapen varit medlem i ICAN:s internationella styrgrupp och har suttit där alltsedan som en av tio organisationer.

I Sverige arbetade vi samtidigt för att få upp kärnvapenfrågan i riksdagen. 2011 startade vi upp riksdagens nätverk mot kärnvapen tillsammans med en ledamot från dåvarande Folkpartiet och en från Socialdemokraterna. Sveriges dåvarande utrikesminister Carl Bildt (M) visade inget intresse för kärnvapenfrågan i allmänhet eller för kärnvapenkonventionen i synnerhet. Några år tidigare hade vi tillsammans med Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, IKFF, arbetat med en motion som cirkulerade inom SSU och sedan Socialdemokratin för att slutligen antas på Socialdemokraternas partikongress 2013. Syftet med motionen var att förankra kärnvapenkonventionen inom Socialdemokratin vilken inte tidigare hade diskuterat frågan särskilt mycket.

Internationellt började ICAN få fart på att lyfta de humanitära konsekvenserna av kärnvapen, från icke-spridningsavtalets översynskonferens 2010 där detta för första gången diskuterades. Snart startade det som kallades för det humanitära initiativet som drevs av en liten grupp stater med syfte att konsekvent fördöma kärnvapnens konsekvenser och att kärnvapen därför aldrig mer får användas. ICAN var instrumentellt i att öka stödet för initiativet och på endast ett par år gick initiativet från att bestå av 16 stater till över 150 stater. Utrikesminister Carl Bildt kallade detta för plakatpolitik och vägrade konsekvent att ansluta Sverige, utan anslöt istället Sverige till ett konkurrerande initiativ som var ett svar på detta där Nato-stater tillsammans med USA:s militärt allierade (och Sverige) också påpekade säkerhetsaspekterna av kärnvapen. Medan vi kritiserade Bildt för detta arbetade vi samtidigt med att informera övriga allianspartier och oppositionen (V, S och MP) om det humanitära initiativet och Bildts ovilja att stödja detta. Det skapade frustration och flertalet interpellationer, skriftliga frågor etc. från såväl allianspartier som opposition.

Så snart Margot Wallström (S) tillträdde som utrikesminister anslöt hon således Sverige till det humanitära initiativet, som en av de allra sista länderna innan detta initiativ hade spelat ut sin roll. Allt annat hade varit omöjligt mot bakgrund av de uttalanden och krav Socialdemokraterna hade uttalat under flera års tid.

Internationellt i ICAN fortsatte vi att driva på staterna att ta modigare och tydligare steg för att inleda förhandlingar om ett kärnvapenförbud. 2013 och 2014 arrangerades tre konferenser om de humanitära effekterna av kärnvapen, i Oslo, Nayarit och Wien. Där var ICAN civilsamhälleskoordinatorer och drev såväl på konferensernas agendor, staternas deltagande, staternas uttalanden samt höll egna anföranden och expertutlåtanden. Svenska Läkare mot Kärnvapen som en av de tio organisationerna i styrgruppen var med att vara ytterst ansvariga för detta arbete. Konferenserna fastslog att ingen beredskap finns för att hantera en kärnvapendetonation och att de därför måste förbjudas. Svenska Läkare mot Kärnvapen är den enda organisation i Sverige som har deltagit på alla tre konferenserna.

Efter konferenserna började arbetet med att bygga stöd i FN:s generalförsamling genom resolutioner om att inleda förhandlingar och 2016 antogs en resolution om att under 4 veckor i 2017 skulle förhandlingar pågå. Inte många trodde att förhandlingarna skulle leda till en färdig konvention, men såväl ICAN som pådrivande organisation som den grupp av stater som drev arbetet var målmedvetna och visste att motståndet mot detta skulle bli massivt. Hela denna process hade mött stort motstånd och försök till att stoppa det hade gjorts konsekvent från såväl kärnvapenstater som deras allierade. Den 7 juli 2017 antogs FN:s konvention om ett förbud mot kärnvapenav 122 stater på FN i New York.

Under förhandlingarnas samtliga fyra veckor fanns Svenska Läkare mot Kärnvapen på plats och bevakade och deltog i det praktiska påverkansarbetet inom ICAN. Vi agerade mellanhänder för information mellan stater, förmedlade idéer och kompromisser och drev på där ICAN hade en stark ståndpunkt – att inte kompromissa med de humanitära principerna om mänskliga rättigheter och rätt till vård. Men också att principfast stå emot försök att vattna ur avtalet till att bli endast ett politiskt uttalande utan att det ska vara en robust internationell konvention som kategoriskt förbjuder kärnvapen och leder till dess eliminering. Vi arbetade även inom ICAN såväl inför som under förhandlingarna för att ICAN:s position skulle ha en väl avvägd balans av pragmatism och vision. Vi hade också regelbundna möten med den svenska delegationen och framförde våra synpunkter på såväl förhandlingarna i stort som Sveriges position.

Samtidigt höll vi koll på hemmaarenan, uppdaterade ledamöter, experter och diplomater och skrev vid något tillfälle ett mail till utrikesministern när vi såg ett särskilt oroande drag från Sverige. Under förhandlingarna hade civilsamhället en större och mer självklar roll än under andra kärnvapenmöten vilket möjliggjorde ett ökat inflytande och ökad insyn även om vissa delar av förhandlingarna var stängda för civilsamhället.

Nu pågår arbetet med att avtalet ska träda i kraft, för det krävs 50 ratificeringar, och nationellt för att stärka debatten och öka pressen för en svensk anslutning. Sverige kan bli ett intressant nyckelland för att fler EU-länder, Natoländer och allierade ska ansluta.

För vårt arbete med att omskapa debatten till att fokusera på de humanitära konsekvenserna av kärnvapen och avtalet som förbjuder kärnvapen kom till stånd fick ICAN Nobels fredspris 2017 och vi var som enda svenska organisation med på första bänken under prisceremonin och under nobelprisbanketten i Oslo.